

SCHÄFFER ANETT

TEREK ÉS TESTEK RAKOVSZKY ZSUZSA KÖLTÉSZETÉBEN ÉS PRÓZÁJÁBAN¹

Rakovszky Zsuzsa első verseskötetét, az 1981-es *Jóslatok és határidőket* az évszázad végéig négy újabb követte: 1987-ben jelent meg a *Tovább egy házzal*, 1991-ben a *Fehér-fekete*, 1994-ben a *Hangok* című, néhány új verssel megtoldott válogatott kötet, 1998-ban pedig az *Egyirányú utca*. Ezután Rakovszky nyolc évig nem adott ki új verseskötetet, a 2006-os *Visszaút az időben* csupán néhány új költeményt tartalmaz, egy teljes kötetnyi új versre egészen 2015-ig, a *Fortepan* megjelenéséig kellett várni, amelyet 2018-ban követett legújabb kötete, a *Történesek*. A tulajdonképpen tizenhét évnyi szünet azonban, amely az *Egyirányú utca* után a teljesen új műveket tartalmazó verseskötet megjelenéséig eltelt, egyáltalán nem múlt el kiadott új művek nélkül: Rakovszky váratlanul a próza felé fordult. Első prózakötete, *A kigyó árnyéka* 2002-ben jelent meg, vagyis rögtön nagyregénnyel indult írói pályafutása. Az elsőt négy újabb követte, 2005-ben jelent meg *A hullócsillag éve*, 2011-ben a *VS*, 2014-ben a *Szilánkok* és 2017-ben a *Célia*. Ebbe a sorba ékelődik be a 2009-es *A Hold a hetedik házban* című novelláskötet és bizonyos tekintetben a *Történesek* kötet is, mely a korábbi versesköteteknél jobban közelít az epikussághoz, hiszen egy verses elbeszélést² is tartalmaz. Ahogy ebből a felsorolásból is látható, Rakovszky hirtelen vált költőből elismert íróvá első, kedvezően foga-

 A VI. Pro Scientia Konferencián bemutatott előadás és jelen tanulmány az Emberi Erőforrások Minisztériuma ÚNKP-18-3. kódszámú Új Nemzeti Kiválóság Programjának támogatásával készült.

A tanulmányt lektorálta: Dr. Kőrösi Imre, egyetemi adjunktus (Miskolci Egyetem).

² Lapis József szóhasználatát követem a műfaj megnevezésekor. LAPIS József, „Más világok”, *Élet és irodalom* 62, 23. sz. (2018): 21.

dott nagyregényével, majd mikor már egyes hangok kételkedtek benne, hogy valaha is visszatér a lírához, újra jelentkezett verseskötetekkel is. Ez az átmenet a kötetekben is megfigyelhető: az epikához való közeledése valójában egyáltalán nem hirtelen következett be, hiszen már korai versesköteteiben is vannak ilyen fogékonyságra utaló jelek, mint a szerepversek, a prózaversnek tűnő, de valójában bujtatottan rímelő alkotások, illetve a novellisztikus versek.

Többségében már Rakovszky első verseskötete, a *Jóslatok és hátáridők* is olyan költeményeket tartalmaz, amelyek egy-egy képet vagy helyzetet jelenítenek meg, és bár ezek később is fontos szerepet játszanak az életműben, a későbbi kötetek középpontjába inkább a szerepversek kerülnek. A *Fehér-fekete* kötet *Hangok* ciklusában már uralkodók a szerepversek, és ez a tendencia következő kötetekben is folytatódik. A *Fortepan*ban, melyet az azonos nevű internetes fényképtárház inspirált, a fényképeken megjelenő korok, arcok és tájak lesznek a versek kiindulópontjai. A 2018-as *Történekek* már címében is jelzi a közeledést a történetcentrikussághoz: az ebben a kötetben található versek jó része novellisztikus.

Gyakran olvashatjuk a kritikákban Rakovszky prózájával kapcsolatban, hogy lírai a nyelvezetük, költészete pedig gyakran a prózához közelít mind megfogalmazásmódjában, mind a választott formákban, olykor még verseinek címét is úgy választja meg, hogy az az epika felé mutasson: pl. *Novella*, *Ballada*, *Részlet egy lehetséges verses regényből*. Első regénye, *A kígyó árnyéka* esetében a többnyire pozitív kritikák kiemelték a regény lírikusságát³ és a több prózai hagyományhoz való kötődését.⁴ Az epika és líra közöttiség, a lírai próza és az elbeszélő líra Rakovszky szinte minden művére jellemző, és a témák és motívumok is szabadon járnak át a műnemek között. Regényeiben, novelláiban és verseiben is kiemelten fontos szerepet kapnak a terek és a testek, illetve ezek viszonyrendszere. Jelen dolgozatban azt a kérdést vizsgálom, hogy mennyiben jelennek meg hasonlóan vagy különbözőképp a terek és a testek Rakovszky költészetében és prózájában, milyen tér- és testábrá-

³ MARGÓCSY István, „Rakovszky Zsuzsa / A kígyó árnyéka”, *2000* 14, 9. sz. (2002): 40–47, 47. Ld. SZILÁGYI Ákos hozzáfűzött margináliája.

⁴ KISS Noémi, „Susanna, a nevelőnő titkos erővel cimborált: Rakovszky Zsuzsa: *A kígyó árnyéka*”, *Alföld* 53, 11. sz. (2002): 102–105.

zolási hagyományokhoz kapcsolódnak a művek. Emellett arra is kitérek, hogy ezen szempontok vizsgálatával lehetővé válik-e, hogy Rakovszky költészetének és prózájának vizsgálatát összekössük, és átfogóan szemléljük a szerző eddigi életművét.

Terek

Rakovszky némelyik verseskötete már címében is a terekre utal, ilyen a *Tovább egy házzal*, az *Egyirányú utca* és a *Visszaút az időben* című kötet. Sokan írtak már arról, hogy Rakovszky lírájában az idő kérdését járja körül, elsőként talán Parti Nagy Lajos,⁵ ám Rakovszkynál gyakran az idő múlása is térbe és testbe íródik, a szereplők által belakott terekbe és öregedő testükbe.

Míg első versesköteteiben az idő folyamatos múlása van előtérben, későbbi műveiben ezt fokozatosan az idő körkörös képzete váltja fel. Rakovszky lírájában az idő ekkor valójában már nem múlik, nem a helyzetek és a szerepek változnak, hanem csupán az emberek, akik ezeket a szerepeket játsszák. A korok különbözősége a terekbe íródik csupán. Az *Öregkorban* így ír erről: „Vállamon egy madár ül és rekedt / hangján azt ismétli: nem érdemes. / Azt mondja: nincs jövő. A helyzetek / nem változnak, csak a helyszínek és nevek.”⁶ A *Fortepan* kötet címkék: *szitakötő, istenek, remény* című versében az elmúlt korok országokként tűnnek fel, a saját korunk pedig szobaként jelenik meg:

„A múlt idegen ország. A jelen
szokásain ámulhat, vagy nevet
a korszakok alól kihantolt leleten:
mi minden tűnt egykor természetesnek.
[...]
Saját korunk, mint belakott szoba,
untig ismerjük minden egyes részét,
öszönösen mindig tudjuk, hova
raktuk le jártunk-keltünkben a csészét,

⁵ PARTI NAGY Lajos, „Névszón ige: Rakovszky Zsuzsa verseiről”, *Jelenkor* 32, 1. sz. (1989): 9–14, 12.

⁶ RAKOVSZKY Zsuzsa, *Visszaút az időben: Versek 1981–2005* (Budapest: Magvető Kiadó, 2006), 237.

a hamutartót, s nem lehet soha
áramszünetkor sem olyan sötétség,
hogy csukott szemmel is meg ne találjuk:
emitt a hintaszék, amott az ágyunk.”⁷

Az idő térbeli elgondolása egy angolszász hagyományhoz kapcsolódó időkonceptiót jelez. „A múlt idegen ország” fordulat L. P. Hartley *The Go-Between* című regényéből származik, emellett Shakespeare *Hamlet*-jében a halál utáni jövő „a nem ismert tartomány”-ként jelenik meg.⁸ Továbbá, ez az időkonceptió akár a memóriapalota elképzeléshez is köthető. A korok Rakovszky több művében nem lineárisan, egymás után követik egymást, hanem egymás mellett helyezkednek el, egyszerre vannak jelen, mintha az emberek, pontosabban az általuk megtestesített szerepek egy térképen járnának fel-alá, itt-ott ugyanazokat a vitákat, kibéküléseket újrajátszva, úgy, hogy csupán az épp aktuális kor szobájának berendezése változik körülöttük. Az, hogy a saját kor szoba, míg a többi kor ország, egyszerre jelzi az érzelmi és az időbeli távolságot, illetve azt, hogy saját korunkat nem tudjuk madártávlatból szemlélni: közelségünk miatt olyan apróságokat is észreveszünk, mint a bútorok, ám a nagy képre nincs rálátásunk. A *Történesek* verses elbeszélésében, az *Allapotváltozásokban* a tér a virtuális térre is kiterjed. Gyakori a számítógépes kalandjátékokban, hogy a különböző pályákon egy-egy újabb térbe kerülnek a szereplők, s Rakovszky időszemléletében hasonlóképp épülnek fel a korok is, ez pedig ebben a műben a leglátványosabb. Rakovszky lírájában tehát az idő térben helyezkedik el, egymás mellé kerül múlt és jelen. Ez az elgondolás csupán nyomokban ugyan, de prózai alkotásaiban is jelen van, például mikor a *Szilánkokban* a tér maga irányítja rá a jelenben Sókra látogató figyelmét a ház korábbi lakóira, vagy amikor a *Hold a hetedik házban* című novellában az ismerős utcák és épületek emlékeztetik a múltra a női főszereplőt.

⁷ RAKOVSZKY Zsuzsa, *Fortepan* (Budapest: Magvető Kiadó, 2015), 62–63.

⁸ William SHAKESPEARE, „Hamlet”, ford. ARANY János, in William SHAKESPEARE, *Öt dráma*, ford. ARANY János, KOSZTOLÁNYI Dezső, MÉSZÖLY Dezső, jegyz. BORBÁS Mária, Diákkönyvtár, 119–267 (Budapest: Európa Könyvkiadó, 2014), 183.

Rakovszky költészetében, akár csak prózájában, uralkodók a városi terek, illetve a lakásbelső. Alapvetően erősen urbánus irodalom az övé, regényeiben és novelláiban a szereplők szinte kivétel nélkül városokban laknak, vagy erős kapocs köti őket egy-egy városhoz, és a tájleírások is főként urbánus tájakat mutatnak be. A falu, a szabad táj nagyon ritkán jelenik meg, bár van egyfajta relativizáló szerepe (például a *VS*-ben). A prózai szövegekben a terek nem csupán háttérként vannak jelen, hanem aktív alakítói is a cselekménynek, és az általuk belakott terek a szereplők identitására is kihatnak, szülőhelyük alapvetően meghatározza a terekhez való viszonyukat.

Verseiben Rakovszky gyakran a lakásbelső részletes leírását használja arra, hogy bemutassa a különböző korokat és szereplőket. Ez utóbbira a legjobb példa talán a *Gyerekkori öreg nők* című vers, amelyet Lator László *Üres színpad* című tanulmánya elején közöl, hogy mintegy példaként álljon Rakovszky tárgyias költészetéről szóló okfejtése előtt. Ebben a versben Rakovszky a címbeli öreg nőket a tárgyaik által írja le, ők maguk „csak nem akarnak színre lépni”.⁹ Identitásuk beleivódik az általuk belakott térbe, tárgyaik lesznek személyiségük, életük őrzői. Az otthon a múlt idő, a változó test és identitás jelzője az *Időtörések* című versben is:

„Ugyanez a szoba, tíz éve, hús. Így változatlan
feltételek mellett jól megfigyelhető,
milyen fogásokkal él az idő. A jeges áradatban
ázva, váratlanul, a semmiből a
sötétben zajló működés villámló múlt-szilánkokat
vet föl: nem képeket, de
az átélés egykori módját. Mintha a nagytükör
befagyott rétegeiből bukkanna föl,
megőrizve hibátlan, a tizenhárom éves
esetlen serdülő test, a fagyfoltos kamaszláb
parafatalpú szandált visel, melyről a légies lelet
kora azonosítható; az immár muzeális
blúzok redői közt vagy meztelen figyeltem,
mennyit nőtt a mellem, nyári délelőtt az

⁹ LATOR László, „Üres színpad”, in LATOR László: *Kakasfej vagy filozófia? Mire való a vers?* (Budapest: Európa Könyvkiadó, 2000), 114–121, 115.

üres lakásban, kulcsöregést fülelve...

[...]

Magánkorszakaim: külön divattal,
korszellemmel, történelemmel,
intézményekkel mindegyik”.¹⁰

Hasonlóképp tűnnek fel a belső terek a *Tovább egy házzal*, a *Részletek egy lehetséges verses regényből*, a *Lakásmúzeum*, *A trónfosztott királynő*, a *Tárgyak* című költeményekben. A *Családrege* című vers maga a lakás és a benne lévő tárgyak által meséli el régi tulajdonosaik történetét. A lakásbelső a regényekben is árulkodnak lakóikról, a szereplők testéről sokszor szinte egyáltalán nem olvashatunk leírást, ám lakásaikról igen (*A hullócsillag éve*, *Szilánkok*). *A hullócsillag* évének soproni kislány főszereplője, Piroska számára ezek a belső terek nem csupán utalnak a bennük élőkre, hanem a természet szerepét is átveszik:

„Ha az ő lakásuk erdő, Hajnalnéé tenger, amelynek kietlen felszínén néhány viharvert roncs hánykolódik: egy rozszant szekrény, két rozszant szék a rozszant asztal két oldalán, az ajtóval szemközi falnál pedig a hatalmas, többnyire nappal is bevetetlen ágy.”¹¹

Ez az idézet is mutatja, hogy bár a természeti környezet leírása Rakovszkynál mind a prózai szövegek, mind a versek esetében ritka, ezek néhol mintegy viszonyítási pontként tűnnek fel, az urbánus tér válik tájjá. Ugyanebben a regényben a kislány Piroska a város egészét jó ideig szinte csupán zárt tereken keresztül ismeri. Anyjával hetente egyszer idős nőrokonok és ismerősök lakásait látogatják meg, és ezek a terek jellemzik a szereplőket is:

„Vasárnap többnyire látogatóba mennek, és többnyire öregasszonyokhoz. [...] Hogy az öregasszonyokhoz valaha öregemberek is tartozhattak, csak néhol mutatja egy-egy tárgy, monogramos ezüst cigarettatárca a horgolt terítón, vagy az előszobában a

¹⁰ RAKOVSKY Zsuzsa, *Jóslatok és határidők* (Budapest: Kozmosz Könyvek, 1981), 43–44.

¹¹ RAKOVSKY Zsuzsa, *A hullócsillag éve* (Budapest: Magvető Kiadó, 2005), 29.

homályos tükör mellett álló esernyőtartóban árválkodó, szarvas-
agancs fejű bot”.¹²

Az öregasszonyok lakásaiba, ezekbe a feminin világokba betolakodó férfiakhoz tartozó, maszkulin tárgyak jelzik mindössze, hogy korábban ezekben a terekben férfiak is éltek, a lakások a bennük élők és az ő múltjuk pontos lenyomatává válnak, ezt mutatja az is, hogy korábbi lakók csupán annyira vannak jelen, amennyire a jelenlegiek számára fontosak. A *Szilánkok* pedig épp úgy kezdődik, hogy a Sókra érkező narrátor érdeklődni kezd a fogászat – ahová kezelésre érkezett – épülete és a korábbi lakói, a Balkay-lányok után, a jelen és a múlt az épített térben kapcsolódik itt össze:

„Sőt még az is megeshet – és az a sejtés itt, Sókon néha már-már bizonyossággá erősödik –, hogy a múlt továbbra is itt rezeg körülöttünk, mint valami szüntelen rádió- vagy tévéadás [...] Miért ne rezeghetnének ugyanígy körülöttünk a valaha élt emberek emlékei, örömei és szenvedései mindenütt, vagy legalábbis bizonyos kitüntetett helyszíneken?”¹³

Rakovszky regényeiben és novelláiban a tájleírások szerepét gyakran a városi terek, az épületek, illetve a belső terek leírása veszi át, ahogyan a *flâneur*ök, úgy Rakovszky szereplői is tájként szemlélik a várost, az épületek és a belső terek pedig magukon hordozzák a múlt és a korábbi lakók életének és identitásának lenyomatát.

Nem csupán a lakók hagynak azonban nyomot a tereken, hanem a terek is nyomot hagynak a lakóik identitásán, sőt testükön is. A város mint formáló erő jelenik meg a *Megnyitó* című versben, mely Sopront, a szerző szülővárosát, ábrázolja – mely regényeinek jó részében is (*A kigyó árnyéka*, *Szilánkok*, *A hullócsillag éve*) fontos szerepet játszik, és más verseiben is fel-feltűnik (*Nők egy kórteremből*):

„De mi ott hordjuk mind a cimkét
gestusainkban-arcunkon, hogy itt

¹² Uo., 36.

¹³ RAKOVSZKY Zsuzsa, *Szilánkok* (Budapest: Magvető Kiadó, 2014), 7–8.

»ezen a tájon« rongált, ami rongált
rajtunk, s hogy már korán a kínos almát
rágtuk”.¹⁴

A terek és a lakóik között nagyon szoros kapcsolat van ezekben a művekben, ez pedig mind a pszichogeográfia, mind a geopoétika fogalmaival értelmezhető. Ám ez messze nem csupán egyfajta pszichológiai kapcsolat, hanem konkrét, fizikai megnyilvánulásai is vannak, a terek megváltoznak az emberek (berendezik a szobákat, átépítik az épületeket), az emberi testek a terek hatására.

Két város játszik kiemelkedően fontos szerepet Rakovszky prózájában, Sopron és Budapest, melyek a versekben is feltűnnek. A város a regényekben egyszerre jelenik meg félelmetes és otthonos térként, ám erősen elválik egymástól a nagyváros és a kisváros. Míg a nagyvárosból származó szereplők vagy a kisvárosban az integritásuk megingásával küzdő szereplők (például a *Szilánkok* Emmája) a nagyvárost vonzóknak találják annak szabadsága és nyitottsága miatt, a kisvárosi szereplők gyakran félelmetesnek és veszélyesnek tartják a nagyvárost (pl. a *Szilánkok* Erzsébetje vagy *A hullócsillag* évének Piroskája). Ez a szemlélet azonban kevésbé jelenik meg a versekben, amelyek a városi életről némileg egységesebb képet festenek, és inkább csak az egyes városok, nem a várostípusok különbségeit ábrázolják (*Klondike*). Rakovszky versei olykor a városi élet egy-egy mindennapi momentumát teszik témává, mint például a bevásárlást (*A csúf fodrászlány, Kövér asszony melegben*), a régiségvásárt (*Áttetsző tárgyak: A greenwhichi ócskapiac*), az utazást (*A szép utasnő: Aria*), vagy a helyszínekhez kötődően írják le az élettörténetet (*Jane összegez, Fényes kudarc*). A *Fortepan* kötet címkék versei a városi élet egy-egy képét ábrázolják, a versek folyamatosan haladnak a jelen felé. A kötetben ezek a versek a leginkább képszerűek, a szövegek mintha – ahogy ezt a kötet címe is sejteti – egy-egy fotográfia leírásai lennének. A városi élet hasonló, képszerű ábrázolása látható a *Történekek* kötet *Három kép a város történetéből* ciklusában is.

¹⁴ RAKOVSZKY Zsuzsa, *Tovább egy házzal* (Budapest: Magvető Kiadó, 1987), 58–59.

Testek

A testek és terek, identitások és tárgyak között rendkívül szoros kapcsolat van ezekben a művekben. A tárgyak és a terek árulkodnak az identitásokról, az identitások pedig megváltoztatják a tereket, belakják tárgyaik által, emellett a testekkel történetek megváltoztatják az identitásokat, alakítják azon terek képét, amelyekben történetek. A *Hold a hetedik házban* című novellában az alapvetően testi emlékek íródnak rá a tájra hasonlóképp, mint ahogy a *Szilánkok*ban a terekben megtörtént testi traumák alakítják a terek képét – a megerőszkolási kísérlet után elidegenedik szülővárosától Emma –, a novella narrátora így beszél erről:

„A városról csak homályos emlékképei maradtak, de ahogy elindult a belváros felé, meglehetősen biztonsággal fordult be a megfelelő utcákba, tehát valamilyen öntudatlan módon mégiscsak emlékezett rá. [...] E.-re, ahogy az épületet bámulta, hirtelen olyan erővel tört rá az emlékezés, hogy egy pillanatra még az ázott fű szaga is ott volt az orrában, és még a pocsolya hideg nedvességét is érezte a lábfeijén.”¹⁵

A tér maga idézi fel az emlékeket, és ébreszt az eredetiekhez hasonló érzéseket E.-ben. Ezek a terek és testi emlékekhez kapcsolódó érzések közötti szoros kapcsolatot témává tevő szövegek erőteljesen kapcsolódnak a pszichogeográfiához, ám nem csupán a tér elrendezése befolyásolja a szereplők érzelmeit, hanem a hozzájuk kapcsolódó emlékek is, illetve a terek maguk árulkodnak lakóik személyiségéről és lelkiállapotáról.

Rakovszky prózai műveiben igen gyakran abúzusnak vannak kitéve a testek, és erre szinte kivétel nélkül zárt helyeken kerül sor. Ilyen esetek a többször feltűnő megerőszkolás-történetek (*A kígyó árnyéka*, *Szilánkok*) vagy ennek analógiái, mint a nőgyógyászati vizsgálat a *VS*-ben, Piroska kényszeretetése az óvodában és Flóra abortusza *A hullócsillag* évében. Ezek a testeket érő traumák pedig a szövegtesten is nyomot hagynak, hiányként jelentkeznek, csupán a be nem teljesült traumákat tudják elmondani a szereplők, a beteljesültek tabu alá vo-

¹⁵ RAKOVSKY Zsuzsa, *A Hold a hetedik házban* (Budapest: Magvető Kiadó, 2016), 38–39.

nódnak. Ezt a jelenséget jól példázza, ahogy egyfajta tudathasadtt állapottal, énjének két részét *én*-né és *te*-vé alakítva beszél a főszereplő-narrátor Vay Sándor/Sarolta a *VS*-ben a bába által végzett vizsgálatról. A versekben is megjelennek hasonló ki nem mondható traumák pl. a *Nők a kórteremből* címűben, ám jóval ritkábban.

Míg a regényekben inkább a testet érő különféle traumák kerülnek előtérbe, a novelláskötetben és a versekben a legtöbbször feltűnő korporalitással kapcsolatos téma a test leépülése és a halál. A címadó novellában E. volt férje, Á. temetésére igyekszik, és a novellában végigkísérhetjük, miként épül le a szeretett férfi teste, ám a halállal való szembesülés végül nem történik meg, mert rossz temetőbe megy E. – „Hát akkor mégse halt meg!”¹⁶ –, ennek helyét a sétálás és a térbe kódolt emlékek veszik át. Á. tulajdonképpen életének tereiben hagyott nyoma által él tovább, hasonló történik a *Szilánkok* című regényben szereplő testvérpárral is. *Az álomban* a főszereplő nő apja folyamatosan közelgő haláláról beszél, és így próbálja lányát rávenni, hogy visszatérjen szülővárosába, a *Triptichonban* kettő idős nő és egy férfi romló teste van a középpontban, a novella maga az öregedés három arcát mutatja be, a legutolsó mondat – „Nem emlékszel... nem tudod véletlenül... hogy ki vagyok én?”¹⁷ – épp azt ábrázolja, mikor a testek leépülése által már a korábbi identitás is eltűnik, *A véletlen* pedig a lebénult test az identitásra és a beteg környezetére gyakorolt hatását mutatja be. A versekben a testek öregedése gyakran a terekbe íródik, és a városbelső, a tárgyak romlása jelzi: ez látható például a már említett *Gyerekkori öreg nők*, illetve az *Áttetsző tárgyak: A greenwhichi bolhapiac* című versekben, mely utóbbiban a tárgyak az egykori tulajdonosok testrészeiként tűnnek fel: „Itt, kimetszve saját történetéből / egyéb múltak kirámolt mája-veséje mellett / hever mind egy kupacban.”¹⁸

A testek szinte minden Rakovszky műben ehhez hasonlóan kis részletekben tűnnek fel, egészében soha nem írja le őket. A regényekben sem tudjuk meg valójában a főszereplőkről hogyan festenek, illetve a versekben sincsenek részletes leírások a megjelenő testekről,

¹⁶ Uo., 37.

¹⁷ Uo., 181.

¹⁸ RAKOVSZKY Zsuzsa, „Áttetsző tárgyak: A greenwhichi ócskapiac”, *Holmi* 1 (1989): 98–99, 99.

ennek helyét olykor az általuk belakott terek vagy az általuk viselt ruhák bemutatása veszi át, egyes esetekben pedig a szövegek csupán a testek kisebb – gyakran romló vagy öregedő – részeit írják le részletesen. Nem a testek egésze, hanem az általuk átélt traumák, problematikus vonásaik vagy öregedésük kerül a szövegek középpontjába.

Összefoglalás

A testek és a terek ábrázolásának kiemelt fontossága és hasonlósága Rakovszky verseiben, regényeiben és novelláiban rávilágít arra, hogy a szerző költészete és prózája szorosan összekapcsolódik, és bár eddig főleg külön vizsgálták a kettőt, az egész eddigi életműre kiterjedő kutatások által válhat lehetővé, hogy feltárjuk a jellegzetesen „rakovszkys” írásmódot. Rakovszky műveiben a testekkel történt traumák, illetve a testi emlékek egyszerre határozzák meg a terek képét, a szereplők hozzájuk fűződő viszonyát, illetve a tereket belakó testek is megváltoztatják azokat. Emellett a terek bemutatása váltja ki sok esetben a testek leírását, úgy tűnik, mintha ezek sokkal inkább vallanának a szereplőkről, sokkal jelentőségtejjesebbek lennének, mint saját testeik. Nemes Nagy Ágnes tárgyias költészete legalább annyira hatott ezekre a művekre, mint a térbeli fordulat. Roland Barthes írja: „A város egy diskurzus, és ez a diskurzus nyelvnek tekinthető: a város beszél a lakóihoz, beszéljük a városunkat, a várost, ahol élünk, már csak azáltal is, hogy ott lakunk, közlekedünk és nézzük.”¹⁹ Rakovszky műveiben nem csupán a város diskurzus, hanem a mikroterek, a lakások és a szobák is azzá válnak. A testek pedig, ahogy a terek fontosságot nyernek, úgy veszítik el korábbi szerepüket. Többé már nem egészükben fontosak, hanem az emlékek, a traumák és az öregedés helyszíneiként, részekre darabolódnak, és a személyes tárgyak is a test részeként jelennek meg. Ebben a kortárs költészetben – gyakran szereplírában – és prózában a karakterek bemutatása nem testük, tulajdonságaik vagy viselkedésük leírása által történik, hanem élettereik, tárgyaik válnak identitásuk őrzőivé.

¹⁹ Roland BARTHES, „Szemiológia és városkutatás”, ford. SCHNELLER Dóra, 2000 17, 4. sz. (2005): 57–66, 60.